

Sesida dals

19 d'avust 2025

Communitgà ils

20 d'avust 2025

Protocol nr.

597/2025

Energia Alpina

Ovra idraulica Val Giuv

Sanaziun da l'aua restanta (art. 80 ss. LPAuas)

I. Situaziun da partenza

1. L'Energia Alpina (anterioramain Ovra Electrica Tujetsch) è in institut autonom da dretg public da la vischnanca da Tujetsch ed utilisescha dapi ils 15 d'october 1979 la forza da l'aua en l'ovra idraulica Val Giuv per producir energia electrica. Quai sin basa da l'approvaziun dal project tras la Regenza ils 10 da fanadur 1978 (prot. nr. 1825/1978). Per quest intent retira l'Energia Alpina aua da l'Aua da Val Giuv. L'ovra idraulica correspundenta Val Giuv vegn manada dapi lura en il rom d'ina atgna utilisaziun. Da ses temp n'aveva la Regenza betg limità la durada. La producziun annuala brutta da l'ovra idraulica importa en media var 6 uras gigawatt (GWh). La quantidad d'aua utilisada importa 426 l/s.
2. Tenor la Lescha federala davart la protecziun da las auas (LPAuas; CS 814.20), ch'è entrada en vigur il 1. da november 1992, dovran novas retratgas d'aua or d'ina aua currenta ina permissiun tenor ils art. 29 ss. LPAuas. Per retratgas d'aua existentas statuescha la LPAuas ina regulaziun transitorica, tenor la quala l'autorità cumpetenta sto ordinar mesiras da sanaziun. Il termin da 15 onns, ch'era previs oriundamain per sanar las retratgas d'aua existentas suenter l'entrada en vigur da la LPAuas (vul dir fin il 1. da november 2007), è vegnì prolungà dal Parlament federal en il rom da la debatta davart la sanaziun da las finanzas da la Confederaziun per 5 onns ed è scadì la fin da l'onn 2012 (cf. art. 81 al. 2 LPAuas).

3. Sunter l'entrada en vigur da la revisiun da la LPAuas ha il chantun Grischun fatg scleriments ecologics cumplexsivs per tut las tschiffadas d'aua en il chantun. Las sanaziuns da l'aua restanta chaschunan però diversas dumondas giuridicas formalas e materialas. Sunter ina lunga procedura ha il Tribunal federal fixà differents princips concernent la sanaziun da l'aua restanta tenor l'art. 80 al. 1 e 2 LPAuas. Quai cun la sentenza dals 15 da november 2012 (DTF 139 II 28) pertutgant il cas da pilot grischun «Ovras electricas Mesauc SA». Per pudair proceder en moda economica ha la Regenza spetgà da relaschar ulteriuras disposiziuns da sanaziun, fin che questa decisiun dal tribunal suprem è stada avant maun. En il fratemp èn las lavurs chantunals per sanar l'aua restanta puspè vegnidas prendidas per mauns e cuntinuadas. Quai vala en spezial er per las retratgas d'aua da l'Energia Alpina; la sanaziun da questas retratgas è l'object dal conclus qua avant maun.
4. Il project d'engrondiment da l'Energia Alpina pertutgant la cumplettaziun da l'ovra idraulica Val Giuv cun ina tschiffada supplementara Val Milà ha engrevgià supplementarmain il process da giudicament da la sanaziun da l'aua restanta. Sunter avair considerà tut ils interess areguard l'ecologia da las auas, la planisaziun dal territori e l'economia ha l'Energia Alpina sistì il project d'engrondiment Ovra idraulica Giuv/Milà cun la brev dals 16 da mars 2021. Sin basa da quai po la sanaziun da l'aua restanta la finala vegnir disponida.
5. En connex cun il tema dals dretgs bain acquistads ha il Tribunal federal decidì en senn affirmativ la dumonda centrala pertutgant la pussaivladad da terminar resp. da remplazzar dretgs bain acquistads resp. senza limita da temp. Quai cun la sentenza dals 29 da mars 2019 en connex cun la sanaziun da l'ovra idraulica Hammer (DTF 145 II 140).

II. Proceder

1. La sanaziun da l'aua restanta d'avent da la tschiffada d'aua en l'Aua da Val Giuv, che vegn tractada en quest conclus, era vegnida giuditgada gia l'onn 2003 en in rapport da sanaziun da l'Uffizi per la natira e l'ambient (UNA;

anteriuramain Uffizi per l'ambient) (cf. rapport dal UNA dals 30 da matg 2003 per l'Ovra Electrica Tujetsch). En ses rapport propona il UNA ina dotaziun minimala da 30 l/s durant l'entir onn davent da la tschiffada d'aua en l'Aua da Val Giuv.

2. Ultra da quai sto vegnir sclerida la dumonda, sche e cura ch'ils dretgs d'utilisaziun senza limita da temp fineschan (cf. cifra I.5 qua survart).
3. Dal rest hai pudì vegnir desistì da dumandar ina posiziun da l'Uffizi federal d'ambient (UFAM). En connex cun anteriuras disposiziuns da sanaziun aveva il UFAM gia desistì da prender posiziun e communitgà, che la lescha na previesia betg che la Confederaziun prendia posiziun davart rapports da sanaziun resp. davart disposiziuns da sanaziun.

Uschenavant che quai è necessari, vegnan las posiziuns ch'èn vegnidas inoltradas en il rom da la consultaziun, tractadas en las consideraziuns qua sutvart.

III. Consideraziuns

1. L'art. 45 LPAuas surdat da princip als chantuns la cumpetenza d'exequir la lescha (cun resalva da las cumpetenzas executivas da la Confederaziun tenor l'art. 46 LPAuas). Tenor l'art. 2 al. 1 da la Lescha introductiva tar la Lescha federala davart la protecziun da las auas (Lescha chantunala davart la protecziun da las auas, LCPA; DG 815.100) en cumbinaziun cun l'art. 2 al. 1 lit. c da l'Ordinaziun tar la Lescha introductiva tar la Lescha federala davart la protecziun da las auas (Ordinaziun chantunala davart la protecziun da las auas, OCPA; DG 815.200) èsi chausa da la Regenza da realisar las sanaziuns da l'aua restanta en il senn dals art. 80 ss. LPAuas.

Cun il conclus dals 16 da favrer 1993 (prot. nr. 338/1993) ha la Regenza incumbensà il Departament d'infrastructura, energia e mobilitad (DIEM; anteriu-

ramain Departament da construcziun, traffic e selvicultura) da manar la procedura per sanaziuns da l'aua restanta. Il DIEM da sia vart ha lura incumbensà il UNA d'elavurar ils documents ecologics ch'èn necessaris per giuditgar la situaziun da l'aua restanta en las auas currentas pertutgadas sco er per ordinar mesiras da sanaziun. Plinavant ha il DIEM incumbensà l'Uffizi d'energia e da traffic (UEnTr) da fixar la dimensiun resp. il grad da la dimensiun da sanaziun admissibla ord vista da l'economia e dal dretg da las auas.

2. a) Per mesiras da sanaziun tar retratgas d'aua existentas èn relevants ils art. 80 ss. LPAuas. Tenor l'art. 80 al. 1 LPAuas sto in'aua currenta che vegn influenzada essenzialmain tras retratgas d'aua, vegnir sanada sin ordinaziun da l'autorità, senza ch'ils dretgs existents d'utilisar las auas vegnian tangads en ina moda che giustifitgass ina indemnizaziun. Tenor l'art. 80 al. 2 LPAuas ordinescha l'autorità mesiras da sanaziun supplementaras, sch'i sa tracta d'auas currentas en cuntradas u en biotops ch'èn registrads en inventaris nazionals u chantunals u sche auters interess publics predominants pretendan quai. En quests cas sto la concessiunaria vegnir indemnizada a norma da la Lescha federala davart l'expropriaziun (LExpr; CS 711).
- b) Mesiras da sanaziun èn restricziuns da la proprietad che adempleschan las premissas da l'art. 36 da la Constituziun federala da la Confederaziun svizra (Cst.; CS 101), quai vul dir che las mesiras ston en spezial esser en l'interess public ed esser proporziunalas.

Areguard l'interess public ha il legislatur fatg ina consideraziun generala abstracta dals interess en il rom da l'art. 80 al. 1 LPAuas e decidì, che sanaziuns fin a la limita d'indemnizaziun correspundian ad in interess public predominant (cf. ENRICO RIVA, en: PETER HETTICH / LUC JANSEN / ROLAND NORER [editurs], Kommentar zum Gewässerschutzgesetz und zum Wasserbaugesetz, Turtitg 2016, N 35 tar l'art. 80 LPAuas; IL MEDEM, Wohlerworbene Rechte – Eigentum – Vertrauen, Berna 2007, p. 144). Sanaziuns tenor l'art. 80 al. 1 LPAuas èn mo admissiblas, sch'ellas n'intervegnan betg en la sostanza dals dretgs existents bain acquistads. La dumonda, sch'ina intervenziun statala respecta la

substanza, sto vegnir giuditgada tenor la supportablada economica da l'intervenziun per il titular dal dretg (cf. RIVA, Wohlerworbene Rechte [cf. qua survart], p. 156). Sco economicamain supportablas designescha il Tribunal federal intervenziuns statalas che laschan – en lur consequenzas – intacta la rentabilitad minimala da l'ovra (DTF 139 II 28, consideraziun 2.7.2).

Areguard l'examinaziun da la proporziunalitad cuntegnan las explicaziuns dal Tribunal federal (DTF 139 II 28, consideraziun 2.7.1) il suadant: Ils aspects parzials da la qualificaziun (qualificaziun per l'intent) e da la necessitad (scumond da surdotaziun) ston vegnir examinads en il cas singul. Perquai dastgan vegnir ordinadas mo quellas mesiras ch'èn effectivamain adattadas per reducir ils disturbis existents d'ina aua currenta. Areguard l'ulteriur criteri da la cumportablada (proporziunalitad en il senn pli stretg) menziunescha il Tribunal federal percunter, che quel saja – en il rom da l'applicaziun da l'art. 80 al. 1 LPAuas – gia vegnì decidì per gronda part ordavant dal legislatur tras la limita d'indemnisaziun (DTF 139 II 28, consideraziun 2.7.1, renviond a RIVA, Wohlerworbene Rechte [cf. qua survart], p. 146 s.).

En cas d'ina sanaziun en il senn da l'art. 80 al. 1 LPAuas sto vegnir tschernida quella varianta che ha – resguardond la limita da la supportablada economica – la meglra relaziun dal niz ecologic resp. il pli grond potenzial ecologic (MAURUS ECKERT, Rechtliche Aspekte der Sicherung angemessener Restwassermengen, Turitg 2002, p. 165). Per quest intent sto vegnir elavurà in concept da mesiras raschunaivel. Quai cun fixar, sche quest concept tira a niz il rom da las restricziuns admissiblas, senza dentant surpassar quel. Sco raschunaivel e giuridicamain admissibel designescha il Tribunal federal in proceder, nua ch'ins sa concentrescha sin las mesiras cun il potenzial ecologic il pli grond (DTF 139 II 28, consideraziuns 2.7.3 e 2.8.1). La paletta da mesiras da sanaziun pussaivlas è multifara; a disposiziun stat l'entir spectrum da mesiras, sco quai ch'igl è previs en l'art. 35 LPAuas per garantir quantitats d'aua restanta adequatas (RIVA, en: HETTICH / JANSEN / NORER [cf. survart], N 31 tar l'art. 80 LPAuas cun ulteriurs renviaments). Ultra da l'augment sistematic da la quantitat d'aua da dotaziun sco mesira prioritara è pussaivlas er autras mesiras per meglierar la situaziun ecologica (ord vista da l'ecologia da las auas,

dal dretg da pestga, da la protecziun da la natira u da la protecziun da la cuntrada), en spezial mesiras architectonicas e mesiras che concernan il manaschi. Igl è er pussaivel da cumbinar las mesiras per cuntanscher in meglier effect general. La finamira d'ina sanaziun resta da princip quella, che la deflussiun correspundia tant sco pussaivel a las prescripziuns dals art. 31 fin 33 LPAuas davart las quantitads minimalas d'aua restanta (DTF 139 II 28, consideraziun 2.7.3).

c) Pir cura che la dimensiun e las mesiras da sanaziun tenor l'art. 80 al. 1 LPAuas èn determinadas, poi vegnir giuditgà, sch'ina sanaziun supplementara tenor l'art. 80 al. 2 LPAuas è necessaria e – sche quai è il cas – tge dimensiun che quella duai avoir (DTF 139 II 28, consideraziun 3.7). Mesiras da sanaziun supplementaras tenor l'art. 80 al. 2 LPAuas vegnan mo en dumonda, sch'i sa tracta d'auas currentas en cuntradas u en spazis da viver ch'èn registrads en inventaris naziunals u chantunals u sche auters interess publics predominants pretendan quai. Per pudair applitgar l'art. 80 al. 2 LPAuas dovri ina consideraziun dals interess (DTF 139 II 28, consideraziun 3.7). Il punct da partenza è la finamira da la sanaziun; decisivas èn plinavant las finamiras da protecziun dals objects inventarisads pertutgads. Quant enavant che la finamira da protecziun po vegnir cuntanschida, sto vegnir fixà resguardond ils differents interess privats e publics e tegnend quint dal princip da commensurabladad (cf. RIVA, Wohlerworbene Rechte [cf. qua survart], p. 144 ss.). Cunquai che las mesiras tenor l'art. 80 al. 2 LPAuas intervegnan regularmain en dretgs bain acquistads, pon ellas vegnir ordinadas mo, uschenavant che quai è gist anc prescrit per exequir la meglieraziun urgentamain necessaria da la situaziun (cf. missiva dal Cussegl federal dals 29 d'avrigl 1987 tar l'iniziativa federala dal pievel «Per il salvament da nossas auas» e tar la revisiun da la Lescha federala davart la protecziun da las auas, Fegl uffizial federal 1987 II 1061, 1171). Ina focussaziun sin las mesiras las pli impurtantas è perquai indispensabla (DTF 139 II 28, consideraziun 3.7). La situaziun concreta po dal rest sa preschentar da maniera, che las finamiras da l'art. 80 al. 2 LPAuas vegnan gia cuntanschidas cun la sanaziun tenor l'al. 1, uschia che mesiras supplementaras èn pia obsoletas (DTF 139 II 28, consideraziun 3.8.3; cf. er RIVA, en: HETTICH / JANSEN / NORER [cf. qua survart], N 46 tar l'art. 80 LPAuas).

3. Ils stabiliments actuals existents da l'Energia Alpina cumpiglian ina tschiffada d'aua en l'Aua da Val Giuv. Tenor l'utilisaziun vertenta n'exista fin ussa nagina regulaziun da l'aua restanta per questa tschiffada. En ses rapport dals 30 da matg 2003 propona il UNA ina quantitat d'aua da dotaziun da 30 l/s durant l'entir onn per l'ovra idraulica Val Giuv. L'aua duai (nua che quai è raschunai-vel) vegnir consegnada uschia, ch'ils organissem dal bentos pon sa mover dal flum giu. Tenor l'Energia Alpina importa la perdita da produenziun da questa dotaziun – resguardond ils sursculs envers la dotaziun nulla vertenta – var 10 pertschient. Qua tras daventass la rentabilitad da l'ovra idraulica Val Giuv, ch'è gia critica, anc ina giada massivamain mendra.

En sia contemplaziun da l'economia da manaschi preschenta l'Energia Alpina differents scenaris da dotaziun d'aua restanta fin ad ina restituziun da 30 l/s, sco er lur consequenzas per la produenziun spetgada e per il svilup dal pretsch da produenziun. Resguardond ch'i è necessarias ils proxims onns investiziuns substitutivas da circa 1,5 milliuns francs e considerond che la taxa da concessiun a la vischnanca da Tujetsch è vegnida dublegiada sin 1,0 raps/kWh (ura kilowatt), èn ils custs da produenziun s'augmentads da 5,7 raps/kWh sin fin 8,1 raps/kWh (tar ina dotaziun nulla sin 7,4 raps/kWh).

Il UNA e l'Uffizi da chatscha e pestga (UCP) han alura examinà anc ina giada criticamain, sche las finamiras da sanaziun minimalas sajan cuntanschiblas cun il scenari d'ina dotaziun minimala da 15 l/s e cun ina perdita da produenziun da var 5 pertschient. Senza sfundrada sproporziunada giuditgeschan ils posts spezialisads chantunals ina dotaziun da 15 l/s durant l'entir onn anc adina sco plivalur ecologica; las finamiras da sanaziun criticas continuum d'aua, Q_{Bentos} enviern e Q_{Pesce} enviern vegnissan uschia gist anc cuntanschidas. Bain sa diminueschan la purschida da nutriment e l'apport d'oxigen, sche la quantitat d'aua vegn reducida. Il UNA ed il UCP taxeschan dentant quests aspects sco gist anc suffizients per l'Aua da Val Giuv. La dumonda, sch'ils peschs survivan en las foras d'aua, dependia plinavant plitgusch da la profunditad da questas foras, e betg mo da la quantitat d'aua restanta. Er quest aspect possia anc vegnir considerà sco sufficient cun ina dotaziun da 15 l/s.

Tras questa proposta da sanaziun è cuntanschì il cunfin, fin al qual ins po anc intervegnir senza indemnisaziun en la concessiun dals dretgs d'utilisar l'aua. Sin fundament da quai sco er sin basa dal fatg, ch'il post spezialisà per dumondas da l'ambient na propona nagina ulteriura sanaziun en il cas qua avant maun, poi vegnir desistì da sanar la tschiffada tenor l'art. 80 al. 2 LPAuas.

4. Las disposiziuns dal dretg da las auas per limitar la durada d'utilisaziun (art. 58 da la Lescha federala davart l'utilisaziun da las forzas d'aua [Lescha davart il dretg da las auas, LDA; CS 721.80]; art. 24 da la Lescha davart il dretg da las auas dal chantun Grischun [LDAG; DG 810.100]) na vegnan da princip betg applitgadas directamain, en cas che la communidad ch'è autorizada da disponer utilisescha senza la forza idraulica (SBVR VII – Jagmetti, *Energierrecht*, Basilea 2005, cifra marg. 4211). Igl è dentant inditgà d'examinar periodicamain, sche l'utilisaziun speziala è cumpatibla cun il dretg midà e cun ils interess publics midads, er en cas che la communidad ch'è autorizada da disponer utilisescha senza l'aua. Insatge auter na fiss betg giustifitgabel ord vista dals interess publics (che sa manifesteschan er en las midadas da dretg) e fiss giuridicamain problematic (HANS WYER, *Rechtsfragen der Wasserkraftnutzung*, Visp 2000, p. 32). En il cas qua avant maun stoi pia er vegnir examinà, sche l'utilisaziun è cumpatibla cun il dretg e cun ils interess publics (missiva da la Regenza al Cussegl grond, carnet nr. 4/1994–1995, p. 236; cf er art. 4 al. 2 LDA). Per quests motivs sco er en vista a la giurisdicziun dal Tribunal federal davart la limitaziun da la durada da dretgs d'utilisaziun spezial d'auas publicas, èsi inditgà da limitar la durada dal dretg d'atgna utilisaziun da la vischnanca da Tujetsch. En quest connex èsi da resguardar en spezial las investiziuns fatgas dacurt sco er la perdita da produenziun en consequenza da la quantitat d'aua da dotaziun che duai vegnir ordinada.

Per emprimas concessiuns prevesa l'art. 24 al. 1 LDAG ina «durada normala» da 60 onns. Il legislatur grischun è partì dal fatg, che questa durada da concessiun dettia a las interpresas avunda temp per far in'amortisaziun cunvenienta ed economicamain correcta (missiva da la Regenza al Cussegl grond, carnet nr. 4/1994–1995, p. 244). Areguard la limitaziun da la durada n'èn visibels nagins motivs, che giustifitgassan da privilegiar l'atgna utilisaziun qua

avant maun envers concessiuns da dretgs da las auas surdadas a terzas personas. Plinavant han er eventualas approvaziuns da projects d'atgna utilisaziun d'ina aua publica en il chantun Grischun ina durada limitada; quella vegn fixada tenor ils principis per calcular la durada da concessiuns dal dretg da las auas. Applitgond analogamain l'art. 24 LDAG sto la durada dal dretg d'atgna utilisaziun da la vischnanca da Tujetsch perquai vegnir limitada sin ils 14 d'october 2039. Uschia èsi garantì, che las investiziuns fatgas pon vegnir amortisadas da medema maniera sco tar emprimas concessiuns dal dretg da las auas.

Per resumar arriva la Regenza en il cas qua avant maun a la conclusiun, ch'i sto vegnir restituida ina quantitat minimala d'aua da dotaziun da 15 l/s davent da la tschiffada d'aua e che la durada dal dretg d'utilisaziun sto vegnir limitada sin ils 14 d'october 2039. Questa soluziun cuntegna definitivamain tut las mesiras da sanaziun tenor l'art. 80 al. 1 e 2 LPAuas. Perquai na datti nagins motivs d'ordinar ulteriuras mesiras.

IV. Conclus

Sa basond sin l'art. 45 da la Lescha federala davart la protecziun da las auas (Lescha davart la protecziun da las auas, LPAuas; CS 814.20) en cumbinaziun cun l'art. 2 al. 1 lit. c da l'Ordinaziun tar la Lescha introductiva tar la Lescha federala davart la protecziun da las auas (Ordinaziun chantunala davart la protecziun da las auas, OCPA; DG 815.200) e sin ils art. 80 ss. LPAuas, en il senn da las consideraziuns qua survart sco er sin proposta dal Departament d'infrastructura, energia e mobilitad

concluda la Regenza:

1. La sanaziun da l'aua restanta tenor ils art. 80 ss. LPAuas sto vegnir exequida pertutgant l'ovra idraulica Val Giuv da l'Energia Alpina a norma da la soluziun da sanaziun elavurada.

- 1.1 L'Energia Alpina vegn perquai obligada da restituir uschè svelt sco pussaivel ina quantitat minimala d'aua da dotaziun da 15 l/s tar la tschiffada d'aua en l'Aua da Val Giuv da l'ovra idraulica Val Giuv. L'Uffizi d'energia e da traffic (UEnTr) sto vegnir infurmà davart la realisaziun.
- 1.2 Il dretg d'utilisaziun per l'ovra idraulica Val Giuv da l'Energia Alpina scada ils 14 d'october 2039. Per pudair cuntinuar cun il manaschi sto l'Energia Alpina elavurar a temp ina dumonda correspundenta e lura inoltrar quella a la Regenza per l'approvaziun.
2. I vegn constatà, che la sanaziun da l'aua restanta tenor l'art. 80 al. 1 e 2 LPAuas è reglada cumplettaimain tras las mesiras ordinadas en la cifra 1. Ulteriuras mesiras da sanaziun na ston perquai betg vegnir ordinadas.
3. Quest conclus sto vegnir exponì publicamain cun ils documents respectivs durant 30 dis tar il UEnTr. L'exposiziun sto vegnir publitgada en il Fegl uffizial chantunal.
4. Cunter quest conclus poi vegnir fatg recurs entaifer 30 dis dapi la communicaziun tar la Dretgira superiura dal chantun Grischun, Obere Plessurstrasse 1, 7000 Cuira, e quai a norma da l'art. 49 al. 1 lit. d da la Lescha davart la giurisdicziun administrativa (LGA; DG 370.100). Il recurs sto cuntegnair la pretenziun giuridica, ils fatgs ed ina motivaziun. Ed al recurs ston vegnir agiuntads il conclus contestà ed eventuels meds da cumprova.
5. Comunicaziun a:
 - Energia Alpina, Via Alpsu 62, 7188 Sedrun (posta A plus)
 - Vischnanca da Tujetsch, Canzlia communal, Via Alpsu 62, 7188 Sedrun (posta A Plus)
 - WWF Grischun, Hartbertstrasse 11, 7000 Cuira
 - Pro Natura Grischun, Hartbertstrasse 11, 7000 Cuira
 - Federaziun chantunala dals pestgaders grischuns, Meinrad Hofstetter, Stelleweg 48, 7000 Cuira
 - Uffizi federal d'ambient, 3003 Berna

- Uffizi federal d'energia, 3003 Berna
- Archiv dal stadi
- Uffizi per la natira e l'ambient
- Uffizi da chatscha e pestga
- Uffizi d'energia e da traffic (per mauns dal cataster da las ovras idraulicas)
- Departament d'infrastructura, energia e mobilitad

En num da la Regenza

Il president:

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Caduff'.

Marcus Caduff

Il chancelier:

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'D. Spadin'.

Daniel Spadin